

PEDAGOGIK MAHORAT

2/2013

ISSN 2181-6883

FARZANDLARIMIZ BIZDAN KO'RA KUCHLI, BILIMLI, DONO
VA ALBATTA BAXTLI BO'LIHI ARI SHART! *I. A. Kattimov*

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

Matolarga gul bosish qimmatbaho ipak gazmollarni ishlab chiqarishda qo'llanilgan. Ahrband usuli bilan iplarni o'rab-bog'lab qo'yishdan iborat mazkur murakkab va sermehnat jarayon, asosan, Farg'ona vodiysi shaharlari va Samarqand, Buxoroda xonatlas to'qishda qo'llanilgan.

Bularning hammasi XIX-XX asrlarda mahalliy gazlamalarni badiiy bezash san'ati xilma-xilligi va o'ziga xos ekanligidan, O'rta Osiyo xalq hunarmandlarining nozik dididan dalolat beradi. Shu boisdan ham to'quvchi ustalarning nafis va pishiq mahsulotlari mahalliy bozorlar chegarasidan chiqib, butun O'rta Osiyo va undan tashqari mamalakatlarda xarid qilinib, olib ketilgan va u yerlarda juda mashhur bo'lgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. I.A. Karimov. "Bizdan ozod va obod vatan qolsin". T.: "O'zbekiston" 1997.
2. I.A. Karimov. "Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va kelajakka ishonchdir". T.: "O'zbekiston", 2000
3. I.A. Karimov. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" T.: "O'zbekiston" 2008.
4. S. Bulatov. "Xalq amaliy bezak san'ati" T.: "Mehnat" 1997
5. D.A. Nozilov. "O'rta Osiyo dizayni tarixidan" T.: "O'qituvchi" 1998.
6. N. Sodiqova. "O'zbek milliy kiyimlari tarixi" T.: "Sharq" 2003.
7. Uy-ro'zg'or ensiklopediyasi.

РЕЗЮМЕ

В этой статье говорится об истории происхождения народного прикладного художественного искусства украшений, вышивки из разных материй, золотошвейных изделий, узоров в Средней Азии. А также о видах различных тканей и о методах их изготовления.

SUMMARY

The given article presents the history of origin national applied arts of jewelry, embroidery with different clothes, golden embroidery and ornaments of Central Asia including the different types fabrics and the ways of their production.

Sitora UMAROVA

QADIMGI GREK HAYKALTAROSHLIGI VA UNING TARBIVAVIY AHAMIYATI

Haykaltaroshlik asarlari uch o'lchamdan iborat bo'lib, hajm (balandlik, en, uzunlik) dan iborat. Haykaltaroshlik asarlari turli tomondan ko'rishga mo'ljallangan. Bu soha uchun tosh, metall, bronza, yog'och, loy va shu kabi materiallar zarur. Tarixdan ma'lumki, tasviriy san'atning bu turi qadim zamonlardan buyon mavjud. Hatto qadimgi antik dunyo san'atini ham haykaltaroshlik asarlarisiz tasavvur etish qiyin. Arxeologik qazilmalar natijasi fikrimizning isbotidir. Yoxud uyg'onish davri haykaltaroshligiga bir nazar salsak, ajoyib va mukammal ko'rinishga ega bo'lgan haykaltaroshlik asarlarini ko'rib, hayratlanmaslikning iloji yo'q.

Dalil sifatida, Donatello, Mikelanjeloning "David" nomli haykallarini keltirishimiz mumkin. Haykal dushman bilan olishishga tayyor turgan afsonaviy xalq qahramoni David ismli cho'pon yigit obrazi sifatida namoyon bo'lib, uning maqsadi va his-tuyg'ularini turgan holatidan, ya'ni bir oyog'i oldinda, butun gvdasi old tomonga intilayapti, yovga nisbatan nafratini ko'zlaridagi ma'noda yaqqol ko'rish mumkin. Umuman olganda, muallif badiiy obrazlar orqali qattiq yoki yumshoq materiallardan jonli siymoni yaratadi. Bunday tarzda yaratilgan obrazlar o'zining maqsadini to'la mujassam etish uchun me'morchilik insbootlarida, maydonlarda, muzey, tarixiy joylarda va hatto qabristonlarda ham o'rnatiladi.

Haykaltaroshlik asarlari agar me'morchilik bilan bog'liq bo'lsa, unda uning mayda hajmga ega bo'lgan barel'yef va gorel'yef turlari qabul qilinadi. Barel'yefda hajmning 1/3 qismi, gorel'yefda 2/3 qismi yuzaga nisbatan bo'rtib turadi. Haykaltaroshlikning bunday usullari binoning tashqi fasad va

frontonlarida, deraza, eshik atroflarida, binoning ichki qismlaridagi karniz, potolok (shift) dagi plafonlari atrofida o'z aksini topadi.

Haykaltaroshlik haqida so'z yuritar ekanmiz, albatta, klassika davri haykaltaroshi Elefter shahrida yashab faoliyat ko'rsatgan Miron haqida so'z aytmoq juda shart. Haykaltaroshning ijodi, asosan, Atika inshootida er.av. 5 asr ikkinchi va uchinchi choragida ko'zga tashlanadi. U go'zal garmonik va hayotiy obrazlar yaratishga intilib, butunlay arxaik aprintsiplarni chetlab o'tdi. Uning ajoyib asarlaridan biri er.av. 450 - yilda "Disk uloqtiruvchi" nomi bilan namoyon bo'ldi. Miron haykaltaroshlikda aqlan va jismonan go'zal o'spirin yigitni disk irg'itayotgan holatda tasvirladi (2-surat). Uning qanchalik baquvvat va chiniqqan ekanligini egilib turgan gavdasi-yu bo'rtib chiqqan muskullarida ko'rish mumkin.

Poliklet ijodida inson nisbatlari haqida yozilgan nazariy manbalar ham mavjud va u kanon nomi bilan ma'lum. Muallif "Dorifor" statuyasini, o'zining mana shu "Kanon" (bilim) qonunlariga amal qilgan holda bajargan.

Polikletning navbatdagi statuyalaridan biri "Diadumen" (er. av. 420-410-yil) haykali bo'lib, unda kurashda g'olib bo'lgan yigitcha gulchambarlar qo'ynida aks ettirilgan. Er. av 5-asrning oxiriga kelib klassika haykaltaroshligi doirasida o'zgarishlar yuz berdi.

Idealistik oqim vakillaridan biri Leoxar bo'lib, u Makedonskiy koshonasida saroy ustasi sifatida faoliyat ko'rsatgan. Leoxar uchun shuhrat olib kelgan yagona asar "Apollon Belvederskiy" statuyasidir (e. a. 340-yil). Uning stol ustida quyiladigan statuetkasi kichik hajmli Gerakl haykali mavjud bo'lib, bu haykal A. Makedonskiy uchun tayyorlangan. Lisipp o'zining barcha istaklarini shu yosh yigit obrazida umumlashtirdi va bu asar hozir "Apoksimen" nomi bilan yuritiladi. Bu statuyada kurashdan so'ng o'z gavdasini qum bilan tozalayotgan pahlavon yigit obrazini ko'ramiz (e.a. 325-300-yillar).

Leoxar Belveder. Apollon haykali

Miron. Disk otuvchi

Lisipp. Agias-grek atleti

Asarda atletikachi yigit og'ir kurashdan so'ng yengil nafas olayotgani murakkab burilishi bilan tomoshabinni kuzatayotganini darhol seza olish mumkin. Lisipp ana shunday holatlarni o'z asarlarida ustalik bilan yetkaza olgan. Xuddi shunday asarlardan biri "Dam olayotgan Germes" (e.a. 330-320-yil) dir. Bundan tashqari uning Gerakl qahramonlari turkumida ajoyib san'at asari – "Sher bilan olishayotgan Gerakl" haykalini ko'rsatish mumkin.

Lisipp ijodida portret ham muhim o'rin egallaydi. A. Makedonskiy portreti u yaratgan portretlar ichida muhim ahamiyat kasb etadi. U portretda zamonasi qahramonining ichki dunyosini ochib berishga harakat qilgan.

Bundan tashqari, e.a. 330-yilda Lisippning shogirdi tomonidan qo'l yangi jangchisi portreti ham yaratilgan. Aynan bu davrda, real hayot voqealaridan yuz o'girganlar ham bo'ldi. Shu sababli ham haykaltaroshlik o'zidagi tarbiyaviy ahamiyatini yo'qotib, klassika davrining so'nggi yillarida o'z qadr-qimmatini yo'qota boshlagan.

Garchi shunday bo'lsa-da, yaratilgan har qanday haykaltaroshlik asari o'zida muntazam yangilanib, davr nafasi bilan sug'orilgan, yurtning ajoyib pahlavon yigitlari jasorati, mardligi haqida hikoya qilgan.

МУНДАРИЖА

	СОҒЛОМ ТАНЛА СОҒЛОМ РУХ
М. ИБРАГИМОВ. Уч босқичли спорт мусобақалари – спортчиларимизнинг олимпиадаларга тайёр бўлиш гарови...	3
	ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ
И. КОЗУБЦОВ. Состав векторной модели компетенции человека с творческой и креативной составляющей мышления.....	5
М.САДОВСКИ, О. АСАФАЙДО. К вопросу о социальной адаптации лиц с ограниченными возможностями здоровья средствами танцтерапии.....	9
У. БЕГИМКУЛОВ, Р. ИСЯНОВ. Условия создания среды по формированию креативного потенциала педагогических кадров.....	13
Г. НОРМУРОДОВ, О. ИКРОМОВ. Тарбияси “қийин” ўсмирларга психологик ёрдами ташкил этишнинг ўзига ҳосилги.....	16
Б.МИРЗАКУЛОВ, Ф.БОБОЖОНОВА, Ш.САЪДУЛЛАЕВ, Ш. БОБОЖОНОВ. Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш фанидан “Инсон ҳуқуқлари” мавзусини ўқишда замонавий педагогик технология усулларидан фойдаланиш.....	22
А. АЛИМОВ, А. АЛИМОВ. Махсус фанларни ўқитишда мустақил характерта йўналтирилган ўқитиш технологияси.....	24
Н. АЗИМОВА. Маънавий-ахлоқий тарбиялашда жамоат ташкилотларининг ўрни.....	29
Ш. НУРМУРАДОВА. Наши ценности в достижении благополучия и процветания народа.....	31
Ш. ҚУЛИЕВА, З. РАСУЛОВА. Қасб таълими ўқитувчиларини тайёрлаш жараёнига таълимнинг ёндашуви.....	35
З. ХАСАНОВА. Булажак қасб таълими ўқитувчиси фаоллият маҳоратининг айрим йўналдирилари.....	38
	ТИЛ ВА АДАБИЁТ
О. САФАРОВ. Тазкираларда устод Айний тавсифи.....	41
Д.А. БАРАКАТОВА. Коммуникативно-интерактивный метод обучения.....	46
Ф. САФАРОВ, Н. МАЖИДОВА, Ф. САТИМОВА. Бошланғич синф ўқувчиларига маълум тушувчанларни образ воситасида тушунтириш.....	50
Н.ГАФУРОВА. Использование информационных педтехнологий для аудирования на уроках иностранного языка.....	55
Н. РАХАТОВА. Наша главная цель – воспитание гармонично-развитого поколения.....	55
	АНИК ФАНЛАР
Д. МАХМУДОВА. Талабаларнинг мустақил ижодий фаоллигини ривожлантиришда кўп соҳли кулчуқлар интиромидаги ўйинларга доир масалалар.....	57
Р. КАДЫРБАЕВ. Использование инновационных технологий на занятиях геометрии в школе.....	61
	ТАБИИЙ ФАНЛАР
Ю. БЕШИМОВ, У. СУЮНОВ, М. ҚУРБОНОВ. Биогаз ва биогумус олинди ҳисобга қабул қилишнинг фаоллигини ошириш.....	63
А. АХМЕДОВ, У. НЕ’МАТОВ, У. ВЕКРО’ЛАТОВ, С. ЖУМАЕВ. Fizika ta’limini modernizatsiyalashtirishda mustaqil ta’limning o’rni.....	65
Н. МУРОДОВ, Ш. МУРОДОВ, А. МУРТАЗОЕВ. Исследования энергетических показателей вирусов двухъядерного шуга.....	67
	ИЖТИМОЙ ФАНЛАР
Ф. АБДУЛЛАЕВА. Мамлакатимизни демократик янгилаш жараёнида ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини шакллантириш.....	70
О. ЗАРИПОВ. Чокан Валиханов – Қашгарнинг йирик тадқиқотчиси.....	73
А. ТОҶИХО’ЖАЕВ, Р. ҚОВИЛҶОНОВ. Mang’it amirlari davrida davlat boshqaruvi va uning ahamiyati.....	75
	САНЪАТ
Д. ЭШОВА. Халқ ҳунармандчилиги фанини ўқишда матолар тарихини ўрганишнинг аҳамияти.....	80
С. УМАРОВА. Qadimgi grek haykaltaroshligi va uning tarbiyaviy ahamiyati.....	83
	ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ
Қ. АРСЛОНОВ, Б. ХУЖАЕВ. Миллий кураш турлари ва уни ўқитиш методикаси фанини инновацион технологиялар асосида ўрганиш.....	85
	КОМПЬЮТЕР ТАЪЛИМИ
М. ИШМАМАТОВ, Р. КАДЫРБАЕВ. Дистанционное обучение, как средство обмена учебной информацией на расстоянии.....	88
Ш. ҚУЛИЕВА, Х. ХАМРОЕВА. Булажак мутахассисларнинг ахборот технологиялари асосида қасбий-педагогик компетентлигини шакллантириш.....	90
Н. АЛИМОВ, Ғ. ХАЛИМОВ. Педагог ва таълим олувчининг биргаликдаги фаоллиги ахборот-коммуникацион таълим муҳитини лойиҳалаш асоси.....	93